

Формування лінгвосоціокультурної компетенції студентів, які вивчають кілька іноземних мов, на заняттях з домашнього читання в спеціалізованих ВНЗ

В статті піднімається питання про можливу доцільність корекції загальнометодичних установок, які регламентують принципи навчання першої іноземної мови, в аспекті використання її ресурсів з метою полегшення наступного засвоєння студентами лінгвосоціокультурних параметрів другої іноземної мови. Авторка пропонує комплекс вправ, які спрямовані на формування лінгвосоціокультурної компетенції студентів молодших курсів факультетів іноземних мов на заняттях з домашнього читання, а саме на їх ознайомлення з уявленнями британців про інші європейські культури та національно-специфічні риси їх представників.

Ключові слова: студенти, які вивчають кілька іноземних мов, загально методичні установки, лінгвосоціокультурні параметри, лінгвосоціокультурна компетенція.

Andriichuk N.M. Forming the linguistic and social-cultural competence of students who learn several foreign languages at home-reading classes of the language-focused higher schools

The article brings up the question of prospective improvement of general methodological principles which regulate the teaching of a first foreign language. The author suggests to use the inner resources of the first foreign language so as to ease the students' way into acquiring a basic command of the social-cultural parameters of a second foreign language. Suggested is a complex of exercises to be used in home-reading classes aimed at forming the linguistic and social-cultural competence of junior language school students and, in particular, at making them acquainted with the stereotyped British vision of other European cultures and the nationally conditioned features of their representatives.

Key words: students who learn several foreign languages, general methodological principles, social-cultural parameters, the linguistic and social-cultural competence

Андрійчук Н.М. Формирование лингвосоциокультурной компетенции студентов, которые изучают несколько иностранных языков, на занятиях по домашнему чтению в специализированных вузах.

В статье поднимается вопрос о возможной целесообразности коррекции общеметодических установок, регламентирующих принципы обучения первому иностранному языку в аспекте использования его ресурсов с целью облегчения последующего усвоения учащимися лингвосоциокультурных параметров второго иностранного языка. Автор предлагает комплекс упражнений, направленных на формирование лингвосоциокультурной компетенции студентов младших курсов факультетов иностранных языков на занятиях по домашнему чтению, а именно на их ознакомление с представлениями британцев о других европейских культурах и национально-специфических чертах их представителей.

Ключевые слова: студенты, которые изучают несколько иностранных языков, обще методические установок, лингвосоциокультурные параметры, лингвосоциокультурная компетенция.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Як відомо, в межах сучасного, переважно функціонально-прагматичного, підходу до інтерпретації змісту та форм реалізації навчання іноземної мови все більшої ваги набирає по-справжньому засадниче питання про формування лінгвосоціокультурної компетенції студентів як запоруки успішного здійснення міжкультурної комунікації. Інакше кажучи, об'єктивні вимоги сучасного суспільства до підготовки майбутнього фахівця з іноземної мови полягають не лише в опануванні останнім іноземної мови як засобу спілкування, але й у забезпеченні необхідних умов для становлення багатомовної особистості, яка здатна виступати як носій більш ніж однієї культурної парадигми [1]. На сьогоднішній день вищезгадане питання додатково ускладнюється з огляду на появу принаймні двох факультативних аспектів, які можна виділити в його складі. З одного боку, занадто широке тлумачення феномена соціокультурної компетенції подекуди призводить до розмивання його лінгвометодичного змісту, й, таким чином, до фактичного заміщення навчання іноземній мові навчанням відповідним соціокультурним нормам, що, попри незаперечну користь у тому числі й для студента-філолога, все ж не є прямим шляхом до формування та розвитку його власне професійних умінь та навичок. Вихід із такої ситуації найчастіше вбачають у звуженні традиційних курсів країнознавства до більш фахово доцільних *лінгво*країнознавчих меж. А з іншого боку, розширення переліку іноземних мов, які факультативно або як обов'язковий предмет вивчаються в багатьох школах та в переважній більшості спеціалізованих ВНЗ, вимагає перегляду базової лінгвосоціокультурної опозиції «рідна мова : іноземна мова» та перетворення її на, як мінімум, трихотомію, в межах якої навчання, наприклад, другій іноземній мові є можливим не лише на базі рідної мови, але й на базі першої іноземної мови.

З огляду на це, особливої **актуальності** набуває комплекс питань, які пов'язані з розробкою конкретних методик такого навчання з урахуванням вікової та фахової специфіки конкретної студентської аудиторії.

Стан наукової розробки проблеми. На важливості залучення широкого культурно-специфічного контексту при вивченні іноземної мови неодноразово наголошували провідні вітчизняні та зарубіжні дослідники (Н. Бориско, Л. Бордюк, Р. Гришкова, С. Ніколаєва, В. Сафонова, L. Damen, R. Lado, D. Killick, J. Munbay та ін.). Разом із тим, виходячи з вужчого розуміння аналізованої проблеми (тобто беручи до уваги, що опанування студентами відповідної іноземної мови має в майбутньому стати базою для засвоєння інших іноземних мов), можна вважати, що вона є малодослідженою та такою, що потребує додаткового вивчення. З огляду на це, **метою** нашого дослідження є розробка методики формування лінгвосоціокультурної компетенції студентів молодших курсів факультетів іноземних мов на заняттях з домашнього читання в аспекті їх ознайомлення з уявленнями британців про інші європейські культури та національно-специфічні риси їх представників. **Об'єктом** дослідження є шляхи ознайомлення студентської аудиторії з найбільш розповсюдженими та стійкими стереотипами британців щодо іноземців як носіїв відповідної інонаціональної культури, а **предметом** дослідження виступає пошук методики ознайомлення студентів із лінгвістичною та екстралінгвістичною специфікою їх маніфестації. **Матеріалом** дослідження слугують популярні твори А. Крісті, які об'єднані фігурою головного героя – Еркюля Пуаро.

Широко відомо, що поява й становлення детективної літератури були тісно пов'язані з намаганням головного героя розв'язати не лише центральну загадку кожного окремого твору (тобто виявити й заарештувати злочинця), але й певну кількість проміжних загадок, які нерідко вимагали спеціальних знань соціокультурного або навіть лінгвосоціокультурного характеру. Так, якщо в оповіданні Е. По «Вбивство на вулиці Морґ» (1841), яке нерідко вважають першим зразком аналізованого жанру в світовій літературі [2 : 171], фігурують «паризька» екзотика та загадкова іноземна мова, що її не можуть ідентифікувати свідки різних національностей, то в романі У. Еко «Ім'я троянди» (1980), який значно розширив можливості традиційної детективної поетики,

лінгвосоціокультурна складова невіддільна від цілісного художнього задуму автора: тут діють персонажі різних національностей, які читають та переписують тексти на мертвих мовах, спілкуються між собою, використовуючи численні живі мови та говірки, а встановити особу вбивці вдається ще й тому, що він є іспанцем за походженням. Не менш важливою була та залишається роль лінгвосоціокультурного компонента й у системі художніх канонів власне британського детективу. Наприклад, вона широко представлена в циклі повістей та оповідань про Шерлока Холмса, чиї професійні знання та широка ерудиція раз по раз дозволяють ідентифікувати злочинця як італійця («Шість Наполеонів»), австралійця («Таємниця Боскомської долини»), тубільця з Андаманських островів («Скарби Агри»), або ж, навпаки, встановити непричетність до злочину німців («Етюд в багряних тонах») чи циган («Пістрява стрічка»).

Основним художнім здобутком А. Крісті як автора циклу творів про Еркюля Пуаро стало, на нашу думку, те, що вона не лише врахувала та творчо переосмислила досягнення попередників, але й усвідомила необхідність їх подальшої кількісної та, перш за все, якісної еволюції, яка й призвела до супутнього та по-новому актуального зростання значущості самого обраного жанру. Герой письменниці є іноземцем (бельгійцем, що його більшість оточуючих вважають за француза), який чудово володіє англійською мовою та знає, хоча й не дуже любить, усі британські звичаї та традиції. Проте він швидко усвідомлює, що для представника його професії набагато краще цього не афішувати: "It is true that I can speak the exact, the idiomatic English. But, my friend, to speak the broken English is an enormous asset. It leads people to despise you. They say – a foreigner – he can't even speak English properly... Also I boast! An Englishman he says often, "A fellow who thinks as much of himself as that cannot be worth much... And so, you see, I put people off their guard." Метод ведення слідства, який застосовує Пуаро, є прямою протилежністю методу, наприклад, Холмса (на нашу думку, їх цілком можна співвіднести між собою як позитивізм ХІХ століття та філософський модернізм ХХ), а художній зміст відповідного твору полягає не в простому уславленні логічного мислення ("the science of deduction"), а, скоріше, в заклик до перегляду застарілих стереотипів та упереджень, а, можливо, й до повної відмови від них.

З огляду на наявність чітко вибудованого, зручного для переказу сюжету, різноманітних рис живого мовлення, які органічно вплітаються в текст, а також значної кількості культурноспецифічної інформації, твори А. Крісті можуть широко залучатися на заняттях з домашнього читання для студентів молодших курсів спеціалізованих ВНЗ [3]. Як зазначають дослідники, формування соціокультурної компетенції студентів доцільно здійснювати шляхом соціокультурної сенсibilізації [4]. Іншими словами, йдеться про цілеспрямоване тренування чутливості студентів до широкого кола культурно маркованих феноменів мовної поведінки та наступну інтеріоризацію сформованих у такий спосіб уявлень. При цьому окремі вправи, які пропонуються на заняттях, повинні стимулювати аналітичне мислення студентів, активізувати їхню соціокультурну чутливість та спостережливість [5].

З огляду на це, запропонуємо ряд вправ, які, на нашу думку, доцільно використовувати на заняттях з домашнього читання для студентів молодших курсів спеціалізованих ВНЗ з метою формування лінгвосоціокультурної компетенції останніх у виокремленому нами аспекті. Беручи до уваги широку розповсюдженість текстів вищезгаданого циклу (а також зважаючи на певну взаємозамінність останніх у аспекті, який розглядається), пропоновані нижче вправи передбачають широку варіативність конкретного змістового наповнення, залежно від мети заняття та специфіки обраного текстового матеріалу.

Pre-reading activities:

- The text which you are going to read tells about a Belgian private detective who is conducting an investigation in England. Being a good tactician, he tries to put the suspects off their guard by imitating that he is just a stranger who knows not a thing about the English

and their culture. Using additional sources of information so as to do a small research on the subject, make a list of five things which Mr. Poirot must do in order to seem a typical Belgian to the majority of the English.

- Mr. Poirot succeeds in his attempt, and yet many Englishmen take him to be French, not Belgian. Using additional sources of information, try to find out the difference between the French and the Belgian as imagined by the English. When looking for the answer, do not forget to find out: a) what language do they talk in Belgium? b) what are the most famous dishes and drinks that are regarded as typical of Belgian cuisine? (3 items) c) what items of clothing an old-fashioned Belgian man might wear? (3 items)

Now read the text and check whether Mr. Poirot would pass as a typical Belgian in the light of what you have found out.

While-reading activities:

- Copy the sentences of the text which contain any sort of information concerning Poirot's appearance, dress, and manners. Using the information which you have previously gathered, comment on whether or not the corresponding details mentioned in the text characterize him as: a) a foreigner; b) a Belgian; c) a Frenchman.
- Copy the sentences from the text which contain the character's utterances in his mother tongue. Using your knowledge of the French language, try to translate the character's words in English. Comment on why Poirot prefers to talk French in each particular case.

Comprehension check:

Даний елемент заняття слід доповнити додатковими питаннями, які дозволили б перевірити правильність розуміння студентами конкретного тексту або уривка, який розглядається. Нижче наводяться зразки власне мовних завдань, які доцільно використовувати поряд із першими.

- In one of the episodes Poirot and Inspector Japp are having the following conversation: "*I have indeed been foolish to take the matter so seriously,*" said Poirot. "*It is the nest of the horse that I put my nose into there.*" "*You're mixing up mares and wasps,*" said Japp." Write down the correct variants of the two English set expressions the characters mean to use.
- In one of the episodes Poirot says: "*Is it not your great Shakespeare who has said "You cannot see the trees for the wood?"*" Using a dictionary, trace back the real origin of the expression. What mention of the wood is made in Shakespeare's works that you know of and that could account for Poirot's mistake?

After-reading activities:

- One of the characters calls Poirot an "unutterable little jackanapes of a foreigner." Sad as it may sound, the English word *foreigner* sometimes bears a shade of contempt. So, in order not to seem a vulgarian one has to obey certain unwritten rules of behaviour when visiting the UK. Summarizing your knowledge of the British culture and using additional sources of information if necessary, enumerate the traits of character, modes of conduct, and other such-like features of Hercule Poirot which a conservative Englishman is likely to disapprove of. Sustain your answer with proofs (proverbs, quotations, anecdotes etc) where possible.
- What, do you think, might be the perception of Poirot's personality by the majority of Ukrainian people? Would it be different from that of the English or not? Sustain your answer with arguments.
- There is a popular joke: "Heaven is where the police are British, the cooks are French, the mechanics are German, the lovers are Italian and it is all organised by the Swiss. Hell is where the police are German, the cooks are English, the mechanics are French, the lovers are Swiss, and it is all organised by the Italians." Write an essay on whether you agree with this statement or not, proving your point with arguments based, among other things, on the text you have just read. Do you agree with the idea that in the contemporary world such stereotypes are no longer well-founded?

Як уже зазначалося вище, конкретний зміст вправ, які наведені вище, може виявляти певний ступінь варіативності залежно від сюжету, ступеня складності конкретного тексту тощо, а також року навчання аудиторії. При цьому особливої важливості набуває функція викладача, який спрямовує та коригує хід дискусії, демонструючи принципи толерантності та плюралізму, що є необхідною складовою сучасного суспільства.

До подальшої розробки комплексу проблем, які пов'язані з використанням класичних зразків детективної літератури на заняттях з домашнього читання в спеціалізованих ВНЗ, ми плануємо звернутися в наступних публікаціях.

Список використаних джерел та літератури:

1. Садохин А. П. Введение в теорию межкультурной коммуникации / А. П. Садохин, 2005. – М.: Высшая школа, 2005. – 310 с.
2. Silvermann K. Edgar A. Poe: Mournful and Never-Ending Remembrance. – N.-Y.: Harper Perennial, 1991. – 592 p.
3. Андрійчук Н. М. (треба подивитися, здається, саму першу статтю, в якій обґрунтовується можливість використання детективної літератури на заняттях з домашнього читання..., і дати посилання!!!)
4. Голуб І. Ю. Методика формування соціокультурної компетенції майбутніх перекладачів шляхом розвитку їх соціокультурної сенсibilізації / І. Ю. Голуб, 2009 // Науково-методичний збірник Слов'янського державного педагогічного університету. – Слов'янськ, 2009. – Вип. 46. – С. 345 – 351.
5. Голуб І. Ю. Підсистема вправ для формування соціокультурної компетенції у майбутніх перекладачів з німецької мови як другої іноземної / І. Ю. Голуб, 2009 // Іноземні мови. – Київ: Ленвіт, 2009. – №1. - С. 32 – 37.